

TOPLUMSAL CİNSİYET VE MEDYADAKİ SÖYLEMİ: EVLİLİK PROGRAMLARI

Fatma Yeşil* - Arif Yıldırım**

ÖZET

Biyolojik olarak kadın ve erkek olmak toplumun devamlılığını sağlamada temel belirleyicidir ve onlara anne, baba gibi başat ve değişmeyen roller vermektedir. Bu rollere dayandırılarak geçmişten günümüze farklı roller ve sorumluluklar da verilmiştir. Atfedilen roller ve sorumluluklar toplumların, teknolojik ve bilimsel gelişmelerine, yaşadıkları coğrafi şartlara, kültürel yapısını oluşturmada önemli bir etkiye sahip olan inanç sistemlerine ve bireylerinin eğitim düzeylerine göre değişkenlik göstermektedir. Diğer taraftan cinsiyetlere atfedilen roller yine her toplumun içindeki aynı temel prensiplerle uyumlu bir yapıda yeniden kurgulanarak üretilmeye devam ettirilmektedir. Fakat toplumların gelişmişlik durumuna paralel cinsiyetlere atfedilen roller ve sorumluluklar eşitsizlikten eşitliliğe veya farklılıklardan benzerliklere doğru eğilim göstermektedir. Cinsiyet rollerinin ve sorumluluklarının öğretilmesinde ve aktarılmasında aile, eğitim kurumları ve günümüzde kitle iletişim araçları güçlü bir etkiye sahiptir. Roller ve sorumlulukları aktarma gücü dikkate alınarak kitle iletişim araçlarının bir mecrası olan televizyonun da, hazırlanan program içeriklerinde geçen söylemleri, önemlidir. Bu çalışmanın verileri ulusal yayın yapan üç farklı TV kanalında yayımlanan evlilik programlarından elde edilmiştir. Belirlenen evlilik programlarının içeriklerinde geçen söylemler aracılığıyla, cinsiyetlere atfedilen roller ve sorumlulukların eşit veya benzer olmasını saptamak amaçlanmıştır ve Van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak, çalışmanın amacına uygun bulunan söylemler analiz edilmiştir. Sonuç, incelenen söylemler aracılığıyla aktarılan toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarında, kadın ve erkeğe eşit benzer roller verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Söylem, medya, toplumsal cinsiyet rolleri

GENDER AND ITS DISCOURSE ON MEDIA: MARRIAGE PROGRAMS

ABSTRACT

Being biologically male and female is the basic determinant of the continuity of society and them give unchanging dominant roles such as parents. Based on these roles, different roles and responsibilities have been given to nowadays from past. Attributed roles and responsibilities vary according to the technological and scientific developments of the societies, the geographical conditions they live in, the belief systems that have an important influence on the formation of the cultural structure, and the educational

* Öğr.Gör., Gaziantep Üniversitesi Saman Döken Köyü Nizip Meslek Yüksek Okulu

** Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İletişim Fakültesi, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4446-4865>

Makale Gönderim Tarihi: 03.04.2018 - Makale Kabul Tarihi: 08.10.2018

arrangements of the individuals. The roles attributed to genders from the other side are being continued to be produced by being reconstructed in a structure compatible with the same basic principles within each society. But the roles and responsibilities attributed to genders parallel to the societal development status tend towards similarities from differences and equality from inequality. Genders roles and responsibilities are taught and conveyed by family, educational institutions and today's mass media have a strong influence. Roles and responsibilities, it is important that the speech in the program contents of the television, which is an adventure of the mass media, are also written. While in the current study, data from the marriage programs broadcast on three different national TV channels were obtained. Through the discourse in the contents of the marriage programs designated, it is aimed to determine whether the roles and responsibilities attributed to genders are equal or similar and using Van Dijk's method of critical discourse analysis, discourse that is appropriate for the purpose of the study has been analyzed. As a result, it has been determined that gender roles and responsibilities conveyed through the discourses examined are not given equal and similar roles to men and women.

Keywords: Discourse, media, gender roles

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet ya da erkeklik, kadınlık ifadeleri; insanın hikâyesinde, en başından beri yer almıştır. Bununla kendini, kültürünü şekillendirdiği; şekillendirirken de söylemin içinde, zamanın medya araçları sayesinde yaygınlaştırmıştır. Ayrıca bir türlü eşitlikçi yaklaşmadığı, sürekli çatıştığı bir kavram olmuştur. Bu bağlamda; kavramı sosyolojiye ilk kazandıran isim olarak bilinen Ann Oakley'e göre, "cinsiyet" biyolojik erkek ve kadın farklılığını anlatırken, "toplumsal cinsiyet" erkeklik ve kadınlık arasındaki bu farklılığa paralel ve toplumsal bakımdan eşit olmayan bir ayrışmaya gönderme yapmaktadır. Yani toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlar ile erkekler arasındaki farklılıkların, toplumsal zeminde kurulmuş yönlerine vurgu yapmaktadır (Marshall 2005: 98). İlk defa 1972 yılında kullanılan kavram, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın ve erkek arasındaki farklılığın biyolojik unsurları yanında tarihsel, toplumsal ve kültürel bağlamlarla oluşturulduğunu ve inşa edildiğini ifade etmektedir (Kirman 2004: 231). Ortaçağ ve Reformasyon aydınları, biyolojik ve toplumsal cinsiyeti ele alırken yaygın olarak erkekler, kadınlar ve tanrılar arasındaki ahlaki ilişkileri içeren tartışmaların konuları şeklinde gündemlerine taşımışlardır. Bu yönlerdeki ilk büyük değişikliğin, tanrının kadınlara ve erkeklere takip etmeleri için bir yol gösterdiği yönündeki inanışın çürütülmesi ile yaşanmış olduğu ortadadır (Kesirlioğlu 2006: 3 akt. Palabıyık 2013: 227). Eski çağlarda erkeğin yanında savaş giden, ata binen vb. birçok rolü olan kadın, aynı zamanda otorite sahibi, aileyi bir arada tutan annelik rolü ile güçlü bir statüye sahip olduğu halde, Ortaçağın birinci yarısında cinselliğinin ön planda olması uygun görülen kadın; cilvesiyle, kurnazlığıyla ve güzelliğiyle sanata konu olarak farklı bir statü kazanmıştır. Son-

raki dönemlerde kadına, cinselliğiyle erkeği baştan çıkararak günahkâr bir varlık olma uygun görülmuş ve kadın olumsuz ifadeler ve aşağılayıcı tavırlara maruz bırakılmıştır. Diğer bir deyişle kadınlar ve erkekler dünyayı eşit paylaşmamışlar ve bu eşitsizlikten daha çok zarar gören geçmişten günümüze hep kadınlar olmuştur (İnanç ve Üstünsöz 1998, Doğramacı 1992 akt. Palabıyık 2013: 226). Geçmişin; iletişimsel ve kültürel aktarım araçları olarak; mağara duvarlarının durum güncellemeleri, efsaneler, mitler, hikayeler vb. ile gündelik hayatta kadın ve erkeğin ayrıştırılması görülmektedir. Biyolojik, yapısal ve toplumsal olarak bu ayrışımın yansımaları günümüzde medyatikleştiren araçlarda da görülmektedir. Alberto ve arkadaşlarının bulgularına göre, ABD’de doğan ve yaşayan ikinci nesil kadın göçmenler üzerine yapılan bir araştırmada kadınların, etnik kökenleri ve atalarının geldiği ülkelerin cinsiyet eşitsizliğini gösteren inançlara sahip oldukları saptanmıştır. Araştırma bu kadınlarda girişimcilik, siyaset, piyasa istihdamı ve ev dışı faaliyetlerde kadın katılımının daha düşük olduğunu göstermiştir. Aynı emek piyasasında bulunan, aynı kurum ve kuruluşlarla yüz yüze gelen ve aynı politikalarla yönetilen bu grup kadınlar arasında bile tarım toplumu geçmişine sahip olan kadın bireylerin iş gücüne katılım oranlarının daha düşük olduğu toplumsal cinsiyet rollerinde tarihsel ve kültürel faktörlerin önemini göstermektedir (Alberto ve ark. 2011: 40-41).

Taklit ederek öğrenen insanın; sözlü, yazılı ve dijital kültürün tekrarlı pekiştirilmesi ile genlerine işlenmiş söylemin halen daha içinde sosyal eşitsizliği barındırması şaşırtıcı değildir. Bu noktada; eleştirel söylem analizi, toplumsal yapıdaki ayrıcalıklı sınıflara ve onların eşitsizliğin sürdürülmesine yönelik söylemsel stratejilerine eğilmektedir. Ayrıca sosyal güç ilişkilerinin gizlenmesini amaçlayan stratejilerin metinlerinin biçimi, söylemi veya anlamı analiz edilebilir (Van Dijk 1993: 1-2). Van Dijk’in ifadesine göre, birbiriyle etkileşimde veya iletişimde olan kadınlar ve erkekler, cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ya da feminizm gibi çeşitli cinsiyet ideolojilerini gösterebilirler veya farklı etnik ya da ırksal grupların üyeleri ırkçı, etnik ayrımcı ya da ırkçılık karşıtı ideolojilerini sergileyebilirler. Kişiler toplumsal yapıdaki farklı grupların üyeleri olarak harekete geçtiğinde ideolojilerini, birbirleriyle olan etkileşimlerine, iletişimlerine ve eylemlerine aktarabilirler. Böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yanı sıra birçok farklı alanda (erkekler kadınlara, beyazlar siyahlara, gençler yaşlılara, zenginler fakirlere vb.) çeşitli ayrışma ve ayrıştırma ortaya çıkabilir. Ayrım ve ayrıştırma yazılı, görsel ve sözlü şekilde olabileceği gibi iletişimin tamamlayıcı unsuru niteliğinde veya tek başına anlam ifade eden çeşitli davranış kalıplarıyla (el kol hareketleri, yüz ifadeleri vb.) da sergilenebilir. Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcı yaklaşımlar, kadınlar ve erkekler arasındaki günlük iletişim veya etkileşimlerin neredeyse tüm oluşumlarını etkileyebilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelli veya egemen kültür dayanaklı ayrışmanın farklı şekilleri, sözlü ya da metinsel aktarımların dili/söyleminde de etkin biçimde ortaya çıkabilir. Diğer bir deyişle anlamı belirleyen temel öge, söylemin içinde bulunan ve güç-iktidar ilişkisinin

sürdürülmeye çalışıldığını gösteren durumdur. Güç-iktidar ilişkisi içinde taraflar kendi anlamlarını üretirken, birincil olarak dışladıkları konu, olgu veya toplumsal cinsiyet rollerini düzenleyerek kendilerine yer edinirler. Haberlerde veya toplumu yönlendirme gücüne sahip programlarda sunulan örgütlü karşıtlıklar, toplumsal amaçlarından uzaklaştırılarak ve bağlamlarından ayrıştırılarak üretilmeye devam edilir. Böylesi bir karşı duruş, “biz” ve “onlar” veya “erkek” ve “kadın” karşıtlığında sürdürülmeye devam eder (Van Dijk 2003: 43-44).

1. CİNSİYET, SÖYLEM ve MEDYA

Toplumsal cinsiyet (gender) kavramı, kadın ya da erkeğe içinde yaşadığı toplum tarafından atfedilen rolleri ve onların gerçekleştirilmesi beklenen sorumlulukları ifade etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca her toplumda ve çağda kavramın içeriğinde bazı değişimler yaşandığı görülse de, temel özelliklerin etkin ve sürekliliğinin devam ettiğini söylemek mümkündür. Young, toplumsal cinsiyetin (gender) kişinin kavrayışına ve davranışına gönderme yaptığını belirtmektedir (Young 2013: 40). Toplumsal cinsiyetin, çeşitli sebepler için kullanılmasının yanı sıra cinsler arasındaki toplumsal ilişkileri düzenlemek için de kullanılması bir başka önemli özelliğidir. (Scott 2007: 11). Fine, toplumsal cinsiyeti şu sözlerle anlatır: “İnsanların tercihleri hiçten (exnihilo) yaratılmaz, içinde yaşadıkları toplum tarafından şekillendirilir” der. Bu bağlamda bir çocuğun, dünyaya geldiği andan itibaren hatta daha dünyaya gelmeden önce ebeveynleri tarafından olabilecek her iki cins içinde toplumda kabul görmüş rollerin öğretilmesi ve hatta bu öğretileri en iyi hangi kanalla aktarabilecekleri yönündeki hazırlıkların yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çabanın temelinde yatan en önemli özellik belki de toplumsal cinsiyet rollerinin içgüdüsel olarak her iki cinse de verilen bir özellik olmadığını bilmektir. Başta ebeveynler olmak üzere toplumsal yapıdaki egemen inanç sistemleri toplumsal cinsiyet rollerinin öğretilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca her iki cinsin de, dünyaya geldiği toplumun tarihsel ve kültürel yapısı önemlidir. Çünkü bu yapı onların hangi renk kıyafet giymeleri gerektiği, hangi alanda iş yapabilecekleri, becerilerini hangi yönde geliştirecekleri, sosyalleşme ihtiyacı duydukları zaman insanlarla kuracakları iletişim esnasında nasıl davranmaları gerektiği vb. öğretilerde başrol oynamaktadır. Kısacası cinsiyetlere uygun görülen duygu, tutum ve davranış kalıpları bir yandan çeşitli yollarla yaşatılmaya bir yandan da kuşaktan kuşağa aktarılmaya çalışılmaktadır. Bu öğretilerin toplumdan topluma farklılık göstermesi elbette kaçınılmaz bir durumdur. Ama bütün dünyada neredeyse ortak kabul edilenlerini de görmek mümkündür (Fine 2011: 110). Balkır'ın ifadesine göre de, toplumsal cinsiyet (gender), sosyal açıdan kadın ve erkeğe verilen farklı rolleri ve sorumlulukları kapsamaktadır. Dünyada “gender” adı verilen Türkçe'ye toplumsal cinsiyet olarak çevrilen bu kavram, her kültürde, her coğrafyada ayrıca geçmişten günümüze hatta gelecekte dişil ve eril için uygun görülen rolleri veya gerçekleştirmekle sorumlu tutuldukları yükümlülükleri anlatmaktadır. Bütün bireylerin dünyaya kız ya da oğlan olarak geldiği kabul edilir. Fakat daha dünyaya gelmeden önce

(tıbbi gelişmelerin sağladığı imkânlar çerçevesinde cinsiyetlerin öğrenilmesi ile birlikte) onların büyütülmesi evresinde kullanılacak bütün araç gereçlerin veya giysilerin renkleri, ilerleyen evrelerde onların hangi tür oyuncaklarla oynayacağı hatta annenin söyleyeceği ninni sözlerinin bile kız ya da erkek olmaya göre farklılaşmaktadır. Öyle ki, dünyaya yeni gelen bebeklerin biyolojik cinsiyetleri bir başkası tarafından kıyafetlerinin rengine göre saptanabilir (Balkır 2012: 1-3). Direk'in aktarımıyla Freud için gerçek sorun; kadın ve erkeğin biyolojik özelliği değildir. Asıl sorun kadın ve erkeğin biyolojisinin bir aynası olan psikolojisidir. Çocuk kız olarak doğmuşsa, içinde yetiştiği kültür aracılığıyla kadın olmayı oğlan olarak doğmuşsa erkek olmayı öğrenmektedir. Burada hetero normlarını dayatan kültürün içinde biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasında bir ilişki olduğu çıkarımında bulunulmuştur (Direk 2014: 70-71). Köse'nin deyişiyle de, toplumsal cinsiyet birçok kültürde kadının doğurganlık özelliği sayesinde yalnızca soyun devam etmesi yükünü taşımakla kalmaz. Ayrıca yaşamın tüm alanında sürdürülen ve hayata içkin bir durum olarak farklı anlamlara da gelmektedir ve yaşamın üretilmesine ilişkin güçlü bir dinamik oluşturmaktadır. (Köse 2013: 37). Toplumsal cinsiyet üzerine Sancar'ın saptaması ise, cinsiyet farklılıklarının sebep olduğu, toplumsal farklılıkların ve eşitsizliklerin doğal olduğunu düşünenlerin bir kısmı bu farklılıkları çok ciddi önyargılara dayandırıp, aşağılayıcı, ötekileştirici ve ayrımcılık içeren ifadeler kullanmaktadır (Sancar 2013: 187). Collins'in saptamasına göre de, toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında büyük bir güce sahip olduğu düşünülen medyada, öncelikle kadınların yeterince temsil edilmediği açıkça görülmektedir. İkinci olarak medyada kadınlar genellikle cinsel figürler olarak tasvir edilmektedir ve bu figürler kusurlu veya kışkırtıcı giysilerle gösterilmektedir. Kadınlar ayrıca vücut pozisyonları, yüz ifadeleri ve çeşitli faktörlerle farklı şekillerde gösterilmektedirler. Bu kadınlar geleneksel kadınsı rollerde sunulmaktadır ve eşleri veya ebeveynleri ve cinsel gözlem görevlileri olarak gösterilmektedir (Collins 2011: 1).

Toplumsal cinsiyet rollerinin ayrıştırılmasına karşı bir öneri niteliğindeki feminist kurama dayanarak, kadının iş hayatına dâhil olup üretim sürecine katılmasının önemli olduğu ve sadece bunun yeterli olmayacağı ayrıca erkeğin özel alanda işbölümüne katılması gerektiğini de vurgulamaktadır (Hoşgör 2010: 298). Connell da, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tarihsel olduğunu ve yeni örüntülerle yeniden biçimlendirildiğini vurgulamakta ve toplumsal cinsiyetin insanların eril/dişiil olarak üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı örgütlenmiş pratik anlamına geldiğini belirtmektedir (Connell 1998: 189-190). Butler ise MacKinnon'un toplumsal cinsiyet görüşüne vurgu yaparken, toplumsal cinsiyeti dişiil ve eril arasındaki eşitsizliğin, onların niteliği olarak durağanlaştırıldığında toplumsal cinsiyet olarak şekillendiğini ve onlar arasında bir ilişki olarak hareket ederken cinselliğe dönüştüğünü ve toplumsal cinsiyetin eril ya da dişiil arasındaki eşitsizliğin cinselleştirilmesinin tabulaştırılmış hali olduğunu belirtmektedir (Butler 2012: 17). Hindistan ve Çin'de yapılan bir araştırma-

nın bulgularına göre, benzer toplulukta yetişen oğlanlar ve kızların ergenlik dönemine geçiş evresinde farklı yollara yönlendirildiği belirtilmektedir. Oğlanların ve kızların sosyalleşmesi evresinde hangi cinsiyet rollerini oynaması gerektiği konusunda yönlendiren, her iki yerde de birinci sırada anneler ve sonra babalar olarak tespit edilmiştir. Yine bu araştırmada her iki bölgede farklılıklar saptanmakla birlikte, ebeveynleri tarafından oğlanların ve kızların karşı cinsiyetle etkileşimlerinin nasıl düzenlenmesi gerektiği, giysilerinin nasıl olması gerektiği ve nasıl bir tavır sergilemeleri gerektiği kurullarla ve gerekirse cezalarla hayata geçirilmiş olduğu tespit edilmiştir. Sonuçta ailelerin çocuklarına eşit olmayan cinsiyet rollerini öğrettiği ortaya çıkarılmıştır. Toplumsal cinsiyet normları belirli kültürel ve tarihsel bağlamlara göre, bölgeye göre değişkenlik göstermektedir ama toplumsal olarak tutarlı bileşenler oluşturulup, cinsiyet ayrımcılığının yapıldığı benzerlikler de hep var olmaya devam etmektedir (Basu ve ark. 2017: 5-6). Cinsiyetler arasında öğrenilmiş davranışlarla ortaya çıkan birçok farklı davranış biçimi olmasının yanı sıra agresif davranış biçiminin de cinsiyete göre farklılaştığını gösteren son zamanlarda yapılmış bazı araştırmalar vardır ve bu araştırmalar hormonlar ve saldırganlık arasında cinsiyet farklılıklarının etkili olduğunu göstermektedir (Björkqvist 2017: 3). Connell'a göre, tüm dünyada var olan bir "global cinsiyet düzeni" olduğu ve bu düzenin en önemli dayanağının erkeklerin kadınlardan daha güçlü olmasıdır. Bu, kadınların erkekler tarafından boyunduruk ve tahakküm altına alınması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, erillikler sadece tarihsel anlamda belli bir çağdan veya dönemden diğerine geçerken ya da antropolojik bağlamda belli bir kültürden başka bir kültüre geçerken farklılık göstermemektedir; tam tersi, bir toplum başka bütün ayrıştırıcı, hiyerarşik sınıflandırmalarda olduğu gibi erillikler konusunda da, çoğul, çeşitli, birbirinden farklılaşan bir yelpaze ortaya çıkarmaktadır. Eril ve dişil, kültür aracılığı ile inandırılmakta, ikna edilmektedir. Kabul edilen, tabulaştırılan, saygı gören, kutsal kabul edilen bu hegemonik erillik olgusu daima kadınların erkeklerden zayıf olduğunu ve erkeklerin ise üstünlüğü kabul eden yapısal gerçek ile uyumlu olması gerekmektedir. Çeşitli etkenlerle hegemonik erillik biçimlendirilmektedir. Erillik sorununu takiben çeşitli aktörlerin katkılarıyla kolektif biçimde yeniden yapılandırılan yeni erillik, eski erillikten birçok açıdan farklılıklar göstermektedir. Yine de hegemonikleşme yönündeki bütün erillikler, erkeklerin üstün kadınların ise zayıf olduğuna vurgu yapan cinsiyet rejimleri ve düzenleri ile uyum içinde olmaktadır ve bunları sorgulamaya zemin oluşturacak olaylara mahal vermeksizin yeniden üretmektedir (Özbay 2013: 185-186).

Toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları tüm toplumsal yapılarda farklılık göstermektedir. Fakat ister biyolojik kökene dayandırılınsın, ister toplumun ürettiği, aktardığı ve yaşattığı bir olgu olarak görülsün, değişmeyen gerçek kadının çağlar boyunca erkek egemenliği altında almış olduğu roller ve sorumluluklarıdır. Elbette ki, bu oluşumu baskın olarak etkileyen kadın ve erkeğin biyolojik farklılığı değildir. Toplumsal yapıları oluşturan inanış biçimleri, coğrafik şartlar,

teknolojik gelişmeler, kadının iş hayatına katılımı ve mevcut toplumsal yapının nasıl bir kültürel ve tarihsel geçmişe sahip olduğu gibi pek çok faktör etkileyebilmektedir. Mevcut bilgiler ışığında tarihsel, kültürel ve çevresel bağlarla vazgeçilmez bir şekilde ilişkili olan toplumsal cinsiyet rollerinin üretilmesi, aktarılması ve sürdürülmesinde aile, sosyal çevre ve günümüzde toplumsal yapıyı önemli derecede etkilediği düşünülen medya içeriklerinin büyük bir öneme sahip olduğu ortadadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında kullanılan dil/söylemlerin her iki cins içinde eşit veya eşit olmama durumunun her toplumsal yapıda farklılık gösterdiği de ayrıca bilinmektedir. Fakat her toplumsal yapıda, toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında kullanılan dil/söylemin hâkim kültürün lehine olabileceği muhtemeldir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin mevcut aktarıcıları kullandıkları dili/söylemi hâkim kültürün lehine yeniden üretip, yaygınlaştırıp, yaşatılmasını sağlayabilir.

2. METODOLOJİ

Tuen Van Dijk'a göre, eleştirel söylem analizi nedir? Diğer söylem analizlerinden farklılaşan yönleri nelerdir? Amaçları nelerdir? Eleştirel söylem analizi, kullanılan özel metodlar ve esas olarak onun ne olduğu yönündeki önemli soruları yanıtlamayı hedeflemektedir. Bir başka taraftan metnin ve konuşmanın önemli bir analizini yapmayı ve pratik bir yönden onları analiz etmeyi gerekli görmektedir. Yaygın olarak, bu soruların cevapları, güç, baskınlık, söylem, sosyal eşitsizlik ve söylem analistinin mevcut sosyal ilişkilerdeki durumu arasındaki ilişkiyi analiz etmektedir. Eleştirel söylem analistleri metin, konuşma, sözlü etkileşim ya da iletişimsel olguların ortaya çıkma biçimlerinde etkili olan yapıları, taktikleri ya da diğer özelliklerini öğrenmeyi amaçlamaktadır. Direniş ve meydan okuma taktiklerinin bir analizi toplumsal yapıdaki fiili güç ve egemenlik ilişkilerini anlamak için oldukça önemlidir. (Van Dijk 1993: 1-2). Söylem kavramının Avrupa akademik çevrelerde 1970'lerden itibaren yaygın kullanılmaya başlandığı bilinmektedir. Foucault'nun söylemi kavramsallaştırması vazgeçilmez olarak tarihsel bağlarla ilişkili ve etkilidir. Söylem analizi esas olarak gerçek yararını "düşünce sistemlerinin tarihi"nde ortaya çıkarır (Foucault 1977 akt., Hook 2001: 37). Diğer bir deyişle tarihin boyutunun söylemin eleştirel analizinden ayrı düşünülmesi, üretildiği sosyo-politik ilişki bağlamında yalınlaştırılmış bir analiz üretme tehlikesi taşımaktadır (Hook 2001: 37). Van Dijk'ın eleştirel söylem analizine temel oluşturan karşıtlıklar, "bizim hakkımızda olumlu şeyleri vurgula ve toplumdaki olumlu kabul edilen değerlerle özdeşleştir ama olumsuzları vurgulama, onlar hakkında olumsuz şeyleri vurgula ama olumlu şeyleri vurgulama" düşüncesinden ortaya çıkar (Koç 2012: 205). Teun A. Van Dijk'ın söylem analizi, dil çalışmalarında genellikle tek tek sözcüklerin, deyimlerin veya cümlelerin analiz edilmesinden, yapıların ve işlevlerin analizine eğilir. Yani söyleme kaydıran bir yaklaşım olup bazen cümlelerin ifadesindeki dilin analizidir (Kula 2002: 190). Van Dijk, eleştirel söylem analizinde haberi, metni veya konuşmayı makro ve mikro yapılar şeklinde analiz eder ve makro yapıyı "tematik ve şematik çözüm-

leme” olarak iki başlık altında analiz etmektedir. Makro yapıda güç-iktidar yapılarının hangi söylemlerle ifade edildiği ve meşrulaştırıldığı analiz edilmektedir. Ayrıca burada kullanılan haber/bilginin kaynaklarına, tekdüze ve benzer biçimde sunumuna, başlıklarının seçimine, aktörlerin olumlu-olumsuz aktif ya da pasif nasıl sunulduğu analiz edilmektedir. Mikro yapılarda ise, sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapılmaktadır. Sözcük seçimlerinin farklılığı, sosyal aktörler hakkındaki temel inançları ve ideolojileri açığa çıkartabilir. Retorik çözümlemesinde ise, ikna edici veriler aranmaktadır (Özer 2011: 83-84). Van Dijk’a göre, söylem analizi, dil ve dilin nasıl kullanıldığını temel alan teorik ve yöntemsel bir yaklaşımı temsil etmektedir. Analiz edilmesi planlanan söylemler; metinler, mesajlar, konuşmalar, diyaloglar aracılığıyla belirlenmektedir. Eleştirel söylem analizi, öncelikle toplumsal veya sosyal gücün ortaya çıkarmış olduğu etkiyi ele almaktadır. Toplumsal yapıdaki sosyal gücün ve eşitsizliğin kamusal alandaki yazılı ve sözlü dilde sürekli üretilerek nasıl sunulduğunu ve yaşatıldığını, muhalif bir araştırma ve analiz yoluyla eleştirel söylem analizi tarafsız bir yaklaşımla toplumsal yapıdaki sosyal eşitsizlikleri görünür kılmayı amaçlamaktadır. Bunu gerçekleştirirken, söylemsel içerik analizinin yanı sıra, dil-gramer analizine dayanan bir yol izlemektedir (Şeker ve ark. 2013: 175-176).

Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında büyük bir öneme sahip olan aile, sosyal çevre ve medya içeriklerinin belli kaynaklardan yararlanarak kullandıkları dil/söylem aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği veya tam tersi bir oluşumun ortaya çıkmasında büyük bir önem taşımaktadır. Çalışma kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları hakkında hâkim kültür olarak onlara eşit bir yaklaşımın olup olmadığı, bu kültürün yeniden üretilmesi ve aktarılmasında medya içeriklerinden yararlanılıp yararlanılmadığını saptamayı amaçlamaktadır. Çalışmada ulusal kanallardan ATV, SHOW TV ve STAR TV’de yayınlanmış olan evlilik programlarının 2017 final haftası yayınları, Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi yöntemi ile analiz edilmektedir. ATV ‘A’, SHOW TV ‘B’, STAR TV ‘C’ harfleri ile kodlanmıştır. Çalışma için belirlenen programlardan elde edilen bulgular analiz edilirken, aynı kodlar kullanılarak programa gerek telefon aracılığıyla bağlanan, gerekse programın gerçekleştiği salonda bulunan kadın ve erkek izleyiciler, A-Seyirci (K.)/(E.)1,2,3... örneğinde olduğu gibi B-..., C-... şeklinde, evlilik amacıyla programa katılan erkek ve kadın katılımcılar ise A-Konuk (E.)/(K.)1,2,3... örneğinde olduğu gibi B-..., C-... Biçiminde, aktarılmıştır. Program sunucuları ise A-Sunucu (Esra Erol)1, örneğinde olduğu gibi B-..., C-... şeklinde verilmiştir. Bulgularda adı geçen kişilerin (seyirci kadın/erkek ya da konuk kadın/erkek) program sunucuları hariç hiçbirinin ad/soyadlarına çözümlemenin hiçbir aşamasında yer verilmemektedir ve aktarılan bulgularda kişi isimlerinin geçtiği bölüm üç nokta (...) ile gösterilmiş olup yine parantez işareti ile söz konusu kişilerin kadın ya da erkek oldukları belirtilmiştir. Programlardan elde edilen bulgular tırnak (“) işareti ve italik yazı türü

kullanılarak olduğu gibi aktarılmıştır. Program isimleri ise koyu renk kullanılarak belirginleştirilmiştir.

3. EVLİLİK PROGRAMLARINDA CİNSİYET SÖYLEMLERİNİN ANALİZİ

Çalışma için belirlenen üç TV kanalında yayınlanan programların 2017 final haftasının beş günü izlenmiştir ve elde edilen bulguların dağılımı: A grubuna ait 12'si konuk, 8'i seyirci, 7'si sunucu aracılığıyla aktarılan toplam 26 bulgu elde edilmiştir. B grubuna ait 14'ü konuk, 4'ü seyirci, 4'ü sunucu aracılığıyla aktarılan toplam 22 bulgu elde edilmiştir. C grubuna ait ise, 5'i konuk, 3'ü seyirci aracılığı ile aktarılan toplam 8 bulgu elde edilmiştir. Genel toplama 56 bulgu olarak yansımaktadır.

ATV 19 Haziran 2017 tarihi ve 16:20-19:00 saatleri aralığında yayınlanan **Esra Erol'da** programında geçen söylemler(bu programdaki kişiler A grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

A-Sunucu (Esra Erol) 1. "Müzisyenlerden... (Kadın) ve... (Erkek) kızımız sana emanet."

Analiz: Esra Erol'un 'kızımız sana emanet' söyleminde, kadınların savunmasız varlıklar olduğu ima edilmektedir ve güçlü olduğuna inanılan bir erkeğe bir kadının emanet edilmesi söz konusudur. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında biyolojik olarak erkek olmanın güç, koruma/savunma ve güven gibi kavramlarla ilişkilendirildiği dolayısıyla her iki cinse de eşit roller ve sorumluluklar verilmediği saptanmıştır.

A-Konuk (K.)1. "Sen bir erkek olarak, şahsen ben bir erkek olsam, ben bunu bildiğim halde ne Ankara'ya giderim ne başka bir şey yaparım bir arabaya binerim, benim yanına gelirim o adamı da alırım yüzleştiririm ve o kıza iki gün boyunca ne canım cicim yaparım ne bir tanem diyebilirim."

Analiz: Konuk Kadın, insan kişiliğinde olumlu olabileceğine inandığı bir özelliği erkek olmakla ilişkilendirip, eril olmayı kutsamıştır. Oysa konuk kadının kendince olumlu gördüğü mevcut özellik, onun bir kadın olarak düşünebildiği olumlu bir olgudur. Buna rağmen kendindeki düşünme kabiliyetini bile erilliği kutsamak için kullanmış olduğu görülmektedir. Buradaki söylemlerden anlaşılan erilliğin kutsanmasının sadece erkekler tarafından gerçekleştirilmediği aynı zamanda kadınların da büyük bir paya sahip olduğu gerçeğidir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında her iki cinse de eşit yaklaşımdan ve rollerden söz etmek mümkün değildir.

A-Konuk (K.) 1. "Bir kıztı bin kişi ister bir kişi alır."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, kadın seçilebilir ama seçemez çünkü seçmek, erkeğin sahip olduğu bir haktır mesajı verilmektedir. Erkeğin seçme hakkına

sahip olması ise, erilliğin özgür olmayla ilişkilendirilip ayrıcalıklı kılındığının mesajını vermektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında ise, biyolojik olarak kadın olma ve erkek olma ile cinsiyet rollerinin ilişkilendirilmesi ve farklılaşması ortaya çıkmaktadır.

A-Seyirci (K.) 1. "Sen kız arkadaşına hesap sordun da kız arkadaşın sana hesap mı vermedi."

Analiz: Seyirci kadının söyleminde, erkek hesap sorar kadın ise hesap verir anlayışı, erkeğin tahakkümüne kadının her koşulda itaat etmesi, katlanması ve kabullenmesi gerektiği iması vardır ve erkeğin güç, baskı kurma ve sorgulama hakkına sahip olduğu sezdirilmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşmasında en önemli belirleyicinin kız ve oğlan doğmakla alakalı olmadığı, toplumsal yapıdaki kadın ve erkek olma anlayışından ortaya çıktığı açıkça anlaşılmaktadır.

A-Konuk (E.) 2. "kendisi... (bahsi geçen şahıs bayandır). Hiç haberim yok Yalova'ya gitmiş gelmiş."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, kadının kendi kendine bir karar alıp ve uygulamasının normal olmadığı ima edilmektedir. Burada biyolojik olarak erkek doğmayla ilişkilendirilen tahakküm etme anlayışı toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının aktarılmasında her iki cins için de benzerlik veya eşitlik göstermediğini yansıtmaktadır.

A-Seyirci (K.) 1. "Benim kuzenim birilerinin üstüne düşmeyi sevmeyiz. İlk adımı erkek arkadaşından bekledi, o da kuzenimi tınlamadı. Sen kuzenime hesap sordun da kuzenim sana hesap mı vermedi."

Analiz: Seyirci kadının söyleminde, öncelik her zaman erkeğin olmalı, erkeğe hesap sormalı, kadınsa hesap vermeli anlayışının hâkim olduğu ayrıca erkeğin tahakküm etme hakkının olduğu açıkça vurgulanmaktadır. Yukarıdaki söylemler bağlamında kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin eşit olması veya benzerlik göstermesi düşünülemez.

A-Sunucu (Esra Erol) 1. " Becerikli bir eş nasıl...? (bahsi geçen becerikli kişi erkektir.) Ütü yapıyor, evi temizliyor ve yemek yapıyor."

Analiz: Sunucu Esra Erol'un söylemlerinde, bir insanın yapabilecekleri arasında gösterilen eylemlerin, kadın tarafından gerçekleştirilebiliyor olması çok doğal bir durum olarak görülürken, aynı eylemleri bir erkek gerçekleştirdiği zaman o erkeğin 'becerikli' sıfatı kullanılarak yüceltildiği görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini ve sorumluluklarını hangi cinsiyetin üstlenmiş olması durumuna göre değer atfedildiği saptanmıştır.

A-Seyirci (K.) 1. "Erkek adam yapmaz. Oh ama ben müsaade etmem öyle şeyler yapmasına da ama bunları bilmesi iyi ama ben müsaade etmem."

Analiz: Seyirci kadının özellikle, "erkek adam yapmaz" ifadesiyle erkeğin ev içi işler yapmasını yadırgayan bir tavır içerisinde olduğu görülmektedir. Yani insan ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılması gereken iş dağılımında bile bireyin cinsiyetinin erkek ya da kadın olması büyük bir önem taşımaktadır. Oysa insanlar yeteneklerine ve ilgi alanlarına göre yapabilecekleri işleri belirleyebilmelidir fakat toplumsal cinsiyet rolleri kız ve oğlan doğmayla ilişkilendirilmekte ve farklılaştırılmaktadır. Cinsiyete göre farklı rollerin atfedilmesi ile ayrıştırılan insanlar kendi yaşam çizelgelerini oluştururken, bu roller onların neler yapabileceklerinin de çerçevesini çizebilir.

A-Sunucu (Esra Erol) 1. "Sen yaptırılmaz mısın?"

Analiz: Sunucu Esra Erol'un "sen yaptırılmaz mısın?" sorusu, aynı zamanda kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin farklı olduğunun bir yansımasıdır.

A-Seyirci (K.) 1. "Hayır! Ben yaptırمام."

Analiz: Seyirci kadının söyleminde, ev içi işleri erkeğe yaptırmak istemediğinin vurgulanmış olması, toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının aktarılmasında kadın ve erkeğe eşit ve benzer roller verilmediğini göstermektedir.

A-Sunucu (Esra Erol) 1. "Erkek adam yapmaz öyle şeyler."

Analiz: Sunucu Esra Erol'un "erkek adam yapmaz öyle şeyler" ifadesinden, onları yapmak kadınların göreviymiş gibi düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Çünkü onlar ev içi işlerdir ve kadınların yapması gerekir düşüncesi ima edilmiştir. Burada her insanın yapabileceği bir eylemin biyolojik cinsiyetle ilişkilendirilip toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsiz aktarılmasında önemli bir rol oynadığı saptanmıştır.

A-Seyirci (K.) 1. "Erkek adam yapmaz. Bir de ben maço seviyorum yani kibarlık çok hoşuma gitmiyor."

Analiz: Seyirci kadının ifadesinden, toplumsal yapıdaki söylemlerde "adam" sıfatının kullanılması olumlu bir çağrışım yarattığı anlaşılmaktadır. Ayrıca yukarıda yer alan "erkek adam yapmaz" ifadesi, erkeğin üstünlüğünü vurgularken, ev içi işlerin de basit görüldüğünü ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla bir erkeğin böyle işleri yapması durumunda yüceltilen erkekliğin basitleşeceği anlaşılmaktadır ve toplumsal cinsiyet rollerinin ve sorumluluklarının aktarılmasında eşitlikten ve benzerlikten söz etmek mümkün değildir.

A-Sunucu (Esra Erol) 1. "Damat geliyor kızımızı almaya."

Analiz: Sunucu Esra Erol'un söyleminden, yapmak, almak, gelmek gibi aktif cümle yapıları ile erkeğe atfedilen rollerin aktarılması, biyolojik olarak erkek olmanın etkin olmakla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında ise, her iki cins benzer roller yerine farklı roller ve sorumluluklar verildiğinin bir göstergesidir.

ATV 20 Haziran 2017 tarihi ve 16:20-19 saati aralığında yayınlanan **Esra Erol'da** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler A grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

A-Konuk (E.) 3. "İzin vermezsem..."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminden, kadının ancak erkeğin izin verdiği eylemleri gerçekleştirebileceğinin ima edildiği çıkarılabilir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında her iki cins için benzer rollerin vermediği anlaşılmaktadır.

ATV 21 Haziran 2017 tarihi ve 16:20-19 saati aralığında yayınlanan **Esra Erol'da** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler A grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

A-Konuk (K.) 4. "Erkek dediğin biraz sert olmalı bana sözünü geçirmeli."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, erkeğin tahakkümünü arzu eden bir kadının olduğu vurgulanmıştır. Söz konusu kadının, erkeğin tahakküm etme hakkının olduğu ve güçlü olması gerektiği, kadının ise bu güce itaat etmesi gerektiği düşüncesine sahip olması toplumsal cinsiyet rollerinin ve sorumluluklarının aktarılmasında eşitlikçi bir yaklaşımın olmadığını ortaya çıkarmaktadır.

A-Sunucu (Esra Erol) 1. "Bu kızı önce Allah'a sonra sana emanet ediyorum."

Analiz: Sunucu Esra Erol'un söyleminden, kadının korunması gereken savunmasız, çaresiz bir varlık olduğu vurgulanmış, erkeğe ise güçlü olma rolü atfedilmiştir ayrıca güçlü rolü atfedilen erkeğe, çaresizlikle ilişkilendirilen kadının emanet edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin atfedilmesinde ise her iki cins için eşit roller ve sorumluluklar vermediği tespit edilmiştir.

ATV 22 Haziran 2017 tarihi ve 16:20-19 saati aralığında yayınlanan **Esra Erol'da** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler A grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

A-Konuk (E.) 5. "Bir adım atılacaksa ben kızdan beklemem, ben atarım."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminden, ben erkeğim yapılacak bir şey varsa bunu ben yaparım anlayışının hâkim olduğu sezilmektedir. Ayrıca bir kadının öncü olması, bir işe girişmesi, hele de bir erkek varken ilk adımı bir kadının atması ne kadar anormal bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Konuğun söylemi, kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin ve sorumluluklarının biyolojik olarak kız ve oğlan olma ile ilişkilendirilip farklılaştırıldığını göstermektedir.

A-Konuk (E.) 6. "Ben bir erkek olarak hep baskın karakter olmuşumdur ve hep sahiplenmişimdir. Kız arkadaşım da çok sahiplenmeye gelmiyor."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminden, bir insanın biyolojik cinsiyeti erkekse eğer o, tahakküm etmeli, kadının sahibiymiş gibi davranmalı, kadın adına karar vermeli ve kadının bir meta gibi düşünüldüğü imaları çıkarılabilir. Diğer taraftan kadına atfedilen mevcut toplumsal cinsiyet rollerinden hoşnut olmayan bir kadının varlığı da ima edilmektedir. Dolayısıyla kültür, gelenekler, aile, kitle iletişim araçları vs. toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında rol oynayan unsurların her iki cinsiyete de eşit değer vermediği ve benzer roller atfetmediği saptanmıştır.

A-Konuk (E.) 7. "Bir erkek çocuğuna seni istemem diyebilir ailesi ama bir kız çocuğuna bunu ailesi nasıl söylesin, nereye gitsin... Bir erkek çocuğu kendini toparlar bir işe girer vs. ama bir kız çocuğu nereye gider."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, kadının savunmasız bir varlık olduğu ve gerek ailesi tarafından gerekse bir erkek tarafından korunmaya ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır. Atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinde her iki cins için eşit veya benzer rollerin verilmesi bir yana kadın aciz olmayla erkek ise güçlü olmayla ilişkilendirilmiş olduğu tespit edilmiştir.

A-Konuk (K.) 8. "Tamam önce erkek tarafına gidilir ama..."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, toplumsal yapının gelenek görenekleri erkeğin üstün görülmesine dayandırılmış ve kadın ve erkek arasındaki ilişkinin oluşumunda erkeğin ailesi, erkeğin üstünlüğü ile ilişkilendirilmiş ve ayrıcalıklı kılınmıştır. Fakat diğer taraftan toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizliğinden doğan memnuniyetsizlik de ima edilmektedir.

ATV 23 Haziran 2017 tarihi ve 16:20-19 saati aralığında yayınlanan **Esra Erol'da** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler A grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

A-Sunucu (Esra Erol) 1. "Ve... (kadın) talibi... (erkek) geliyor."

Analiz: Sunucu Esra Erol'un söyleminde, kadının, erkek tarafından tercih edilen bir varlık olabileceği iması vardır. Çünkü kadının talip olunan ve erkeğin talip olan olması durumu söz konusudur ayrıca kadının mevcut durumunun edilgen, erkeğin ise etken cümle yapısıyla ifade edilmesi cinsiyetlere atfedilen rolleri ve eşit yaklaşımı farklılaştırmanın diğer bir göstergesi olarak düşünülebilir.

A-Konuk (E.) 9. "...*(kadın) çiçekleri kapıyor. Ben de... (kadın) kapıp gideceğim.*"

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, kadının bir bitki olan çiçeği kapabileceği ama kendisine de bir erkek tarafından sahip olunabileceği ima edilmektedir. Yani kadın bir bitki ile ilişkilendirilmiş, erkek ise, kadına sahip olma hakkını kendinde bulmuştur. Özetle her iki cinse de atfedilen eşit roller ve sorumluluklardan söz etmek mümkün değildir.

A-Seyirci (E.) 2. "*Erim ne derse o olur derdi, ne oldu?*"

Analiz: Seyirci erkeğin söyleminden, kadının, bir erkeğin tahakkümünü kabul etmeme durumunun yadırganması anlaşılmaktadır. Burada erkeğin güç, tahakküm ile ilişkilendirildiği ve erkeğe itaat etmemenin sonucu ise, kadının öteki olabileceği durumunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla her iki cinse de atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin, sorumluluklarının ve değerlerin farklı olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

A-Seyirci (E.) 3. "*İki bayanım ortasında kaldı.*"

Analiz: Seyirci erkeğin söyleminde, seçme hakkına sahip olan erkeğin kadınlar tarafından mağdur edildiği vurgulanmıştır. Mevcut toplumsal yapıda her iki cinsin de eşit roller ve sorumluluklar almasının mümkün olmadığı sezilmektedir.

A-Konuk (E.) 7. "*Sadece benim... (kadın) olmanı istiyorum.*"

Analiz: Konuk erkeğin söyleminden, biyolojik olarak erkek olmayla sahip olma hakkının ilişkilendirildiği ve sahip olma hakkından doğan bir isteğin ortaya çıkışı tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında erkek ve kadın sahip olma hakkında eşit rolleri paylaşmadıkları anlaşılmaktadır.

A-Seyirci (K.) 4. "*Oğlumun mutluluğu benim için çok önemli. Benim tek oğlum, oğlumu yanımda isterim. Tabi ki aynı evde değil ama Ankara'da yaşamasını isterim. Bizim geleneklerimiz var bir erkek kızı alır gelir. Benim de kızım var bir erkeği alıp gelse... Sen hangi sıfatla geldin ailen nerde diye sorarım. Benim bildiğim önce kız gelir benim de kızım var önce kocasının ailesine gider sonra bana gelir... Tek erkek evladım onu reddedemem.*"

Analiz: Seyirci kadının söyleminden, biyolojik olarak erkek olmaya atfedilen değer ve ayrıcalık açıkça anlaşılmaktadır. Özellikle, "bir erkek kızı alır gelir" ve

“önce kocasının ailesine gider vb.” ifadelerle bu ayrıcalık ve değer eşitsizliği belirtilmiştir. Yukarıdaki ifadelerin tamamından ise, toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında her iki cinse de atfedilen roller ve sorumlulukların pek çok biçimde farklılaştırılmış olduğu saptanmıştır.

A-Konuk (K.) 8. “Tabi ki geleneklerimize göre olur ve önce erkek tarafına sonra kız tarafına gidilir.”

Analiz: Konuk kadının söyleminde, toplumsal yapıda var olan gelenekler aracılığıyla erkeğin öncelikli olması gerektiği inancı vurgulanmaktadır. Bu söylemlerden toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında kültür veya geleneklerin önemli bir role sahip olduğu ayrıca her iki cinse de eşit roller atfedilmediği anlaşılmaktadır.

SHOW TV 19 Haziran Pazartesi 2017 tarih ve 15:00- 18:45 saati aralığında yayınlanan **Evleneceksen Gel** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler B grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucuları hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir.):

B-Konuk (K.) 1. “Ben bayanım sen benim peşimden geleceksin. Ben bayanım ben senin peşinden gelmeyeceğim ki, sen benim peşimden geleceksin.”

Analiz: Konuk kadının söyleminde, biyolojik olarak kadın olmanın nazlı olmayla, biyolojik olarak erkek olmanın ise kadının peşinden koşması gerektiği anlayışının olması toplumsal cinsiyet rollerinin ve sorumluluklarının aktarılmasında her iki cinse de eşit ve benzer rollerin verilmediğini açıkça göstermektedir.

B-Sunucu (Seda Sayan) 1. “...(erkek) hoca... (kadın) senin karakterini çözmüş olması bir erkek olarak hoşuna gitti sanki gururunu okşadı. Ne diyorsun?”

Analiz: Sunucu Seda Sayan’ın söyleminden, bireylerin kişilik analizinin yapılması ve ilişkilerin bu bağlamda sürdürülmesi bile bir cinsiyetle ilişkilendirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının aktarılmasında her iki cins için de pek çok açıdan farklılık oluşabileceği kaçınılmazdır.

B-Konuk (E.) 2. “Sen bana güven vereceksin ki, ben seni alıp aileme götüreceğim.”

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, kadın güven verirse erkeğin evine götürülme hakkını hak eder iması sezilmektedir. Oysa güvenilir olmak veya güvenilir insanlarla ilişki içinde olmak her insanın belki de bütün canlıların olmasını istediği bir durumdur ama burada güvenilir olmak bir cinsiyetle ilişkilendirilmiş ve toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında farklılık sağlanmıştır. Ayrıca “ben seni alıp aileme götüreceğim,” ifadesi, sahip olma hakkının erkek ile ilişkilendirilmiş olduğunun yansımasıdır.

B-Konuk (E.) 3. "Kendime güveniyorum... (kadın) güveniyorum, sonra da onu her yere gönderiyorum."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, erkeğin düşüncelerini aktaran cümlenin aktif cümle yapısına sahip olması ve "sonrada her yere gönderiyorum" ifadesi, her iki cinse de eşit roller atfedilmediğini ve karar verme hakkının erkek olmayla ilişkilendirmiş olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet öğretileri her iki cins için sadece farklı roller ve sorumluluklar atfetmemektedir aynı zaman da bir cinsiyeti yüceltirken diğerini ötekileştirebilmektedir.

B-Konuk (E.) 3. "... (erkek) Erkeğin ne olursa olsun kafasına takılır."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, bir konuda kaygı duymayı biyolojik olarak erkek cinsiyete sahip olmakla ilişkilendirdiği tespit edilmiştir. Kaygı gibi her insanın hissedebileceği yaygın bir olgunun bile sadece bir cins ile ilişkilendirilmesi toplumsal cinsiyet rolleri öğretilerinin ne kadar ayrıştırıldığını göstermektedir.

SHOW TV 20 Haziran Salı 2017 tarih ve 15:00-18:45 saati aralığında yayınlanan **Evleneceksen Gel** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler B grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucuları hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir.):

B-Konuk (K.) 4. "Birincisi yedi sene ben burada tek başına kaldım, ikincisi erkekler gibi mücadelemi verdim."

Analiz: Konuk kadının "birincisi... tek başına kaldım, erkekler gibi mücadelemi verdim" ifadesinden, bütün insanların tek başına kalabileceği veya içinde bulunduğu durumla mücadele edebileceği gerçeğini bir kenara bırakmış ve mücadele etme becerisini bir cinsiyetle ilişkilendirmiş olduğu saptanmıştır. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve sorumluluklarının aktarılmasında insanın tek başına kalabilme ve içinde bulunduğu durumla mücadele edebilme becerisinin erkeğe özgü bir özellikmiş gibi aktarıldığı ve her iki cinse de eşit roller ve sorumluluklar verilmediği açıkça anlaşılmaktadır.

B-Seyirci (E.) 1. "... (erkek) belki kendini dinlemek istemiştir. Erkeklerde de bu vardır."

Analiz: Her insanın kendini dinlemesi veya içsel iletişim olarak adlandırılan iletişim türünü gerçekleştirme mümkündür ama seyirci erkeğin söyleminde, içsel iletişimi gerçekleştirme becerisi ile bir cinsiyetin ilişkilendirildiği tespit edilmiştir. Böylece toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında her iki cinse de farklı roller ve sorumluluklar yüklemenin çeşitli yolları olabileceği ortaya çıkmaktadır.

SHOW TV 21 Haziran Çarşamba 2017 tarih ve 15:00-18:45 saati aralığında yayınlanan **Evleneceksen Gel** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler B

grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucuları hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir.):

B-Konuk (K.) 5. "Sizin benim yanına gelmeniz lazım ben bir bayanım."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, ilk adımı atanın erkek olması gerekir anlayışının hâkim olduğu saptanmıştır. Her iki cinsten adım atma kabiliyetine sahipken toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında cinsiyetlere göre kimin önce adım atacağı öğretilmekte ve cinsiyet rolleri farklılaştırılmaktadır.

B-Sunucu (Seda Sayan) 1. "...(kadın) siz erkeksiniz siz benim yanına geleceksiniz diyor."

Analiz: Sunusu Seda Sayan'ın aktardığı cümlede, erkek kadının ayağına gider mesajı verilmektedir. Ayrıca kadına atfedilen rolde erkek senin ayağına gelmeli ki kıymetli olası iması vardır. Yani insana ve neredeyse tüm canlılara özgü olan gitmek ve gelmek eylemi bile toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında önemli bir yere sahiptir demek yanlış olmayacaktır.

B-Konuk (E.) 2. "Ben istiyorum ki, bir bayan, erkeğin karşısında daha kibar olmalı daha ılımlı konuşması lazım."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, kibar ve uyumlu olmanın, sadece kadın olmakla ilişkilendirilmiş olması, toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında her iki cinsde de eşit sorumluluk yüklenmediği yönünde bir ima ortaya çıkarmıştır. Oysa kibar ve uyumlu olma her iki cinsde ait insanda olması beklenen veya her iki cinsde ait insanın yapması gereken ortak özellikler olarak düşünülmelidir.

B-Konuk (K.) 4. "O erkektir gururuna yedirememiş olabilir."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, gururlu olmak biyolojik olarak erkek cinsiyete sahip olmak ile ilişkilendirilmiş ve toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında kadın ve erkeğe atfedilen rollerde farklılık sağlanmıştır.

SHOW TV 22 Haziran Perşembe 2017 tarih ve 15:00-18:45 saati aralığında yayınlanan **Evleneceksen Gel** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler B grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucuları hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir.):

B-Konuk (E.) 5. "Delikanlı adamsın, erkek adamsın geleceksin ablanın kolundan tutacaksın."

Analiz: Konuk erkeğin "delikanlı adamsın, erkek adamsın..." ifadesiyle başlayan cümlesinde, erkek cinsiyete sahip olma güçlü olma ve karar verme hakkına sahip

olma ile ilişkilendirilmiş olduğu için toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında kadın ve erkeğe eşit roller ve sorumluluklar atfedilmediği anlaşılmaktadır.

SHOW TV 23 Haziran Cuma 2017 tarih ve 15.00-18:45 saati Aralığında yayınlanan **Evleneceksen Gel** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler B grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucuları hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir.):

B-Sunucu (Seda Sayan) 1. "Saçların çok güzel olmuş... (kadın)... (erkek) beğendi mi?"

Analiz: Sunucu Seda Sayan'ın yukarıdaki söyleminden, beğenilmenin kadın ile ilişkilendirilmiş, beğenmenin ise erkek ile ilişkilendirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında, beğenme ve beğenilme gibi insanoğlunun doğasında var olduğu düşünülen en temel özellikler bile her iki cinsde atfedilen roller için farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca burada kadına atfedilen cinsiyet rolünün edilgen, erkeğe atfedilen cinsiyet rolünün etken cümle yapısıyla kurulması her iki cinsde de eşit değer atfedilmediğinin bir göstergesidir.

B-Konuk (K.) 4. "Evet... (kadın) abla ilk o gördü."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, bir kadının değer verdiği erkek tarafından fark edilmiş olmanın verdiği hoşnutluk sezilmektedir. Burada fark edilmek kadın ile fark etmek ise erkek ile ilişkilendirilmiş olması ve cümle yapılarının etken ve edilgen olması her iki cinsde de eşit yaklaşılmadığını yansıtmaktadır.

B-Sunucu (Seda Sayan) 1. "Erkekler görünce anlamaz da."

Analiz: Sunucu Seda Sayan'ın söyleminde, bir olayın anlaşılıp anlaşılmaması her iki cins için de benzer şekilde mümkün olabilir bir durumken tek bir cins ile ilişkilendirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında eşitlikçi yaklaşımdan uzak kalındığını göstermektedir.

STAR TV 19 Haziran Pazartesi 2017 tarihi ve 16:00-19 saati aralığında yayınlanan **Zuhal Topal'la** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler C grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

C-Seyirci (K.) 1. "Ben... (kadın) istiyorum, ben... (kadın) istemiyorum,... (kadın) istiyorum,... (erkek) benim seçtiğimi seçecek bir evin içinde kayın valide gelin bir arada yaşayacaksak benim seçmem gerekir."

Analiz: Seyirci kadın anne sıfatıyla katılmaktadır ve söylemlerinde, toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında önemli rol oynadığı düşünülen annenin, burada kadına atfettiği toplumsal cinsiyet rolü seçilmek iken erkeğe atfettiği toplumsal cinsiyet rolü seçmektir. Ayrıca erkek seçim yaparken de anne sıfatına atfettiği

rolden onay alması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında ailenin önemli bir paya sahip olduğu gerçeğinden hareketle aile içindeki annenin de başat bir role sahip olduğu unutulmamalı ve her iki cinse de eşit roller ve sorumluluklar verilmemesinin temel öğreticisinin anne figürü olduğunu belirtmekte fayda vardır.

STAR TV 20 Haziran Salı 2017 tarih ve 16:00-19 saati aralığında yayınlanan **Zuhal Topal'la** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler C grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

C-Konuk (K.) 1. "Ben ağılatmam seni sana saat sekizde kahvaltı hazırlarım, akşam altıda yemek de yersin ben hepsini yaparım."

Analiz: Konuk kadının söyleminde, kahvaltı hazırlama veya akşam yemeği hazırlama gibi ev içi işlerin kadının sorumluluğunda olduğu iması vardır ve toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında her iki cinse de eşit roller ve sorumluluklar verilmediği saptanmıştır.

STAR TV 21 Haziran Çarşamba 2017 tarih ve 16:00-19 saati aralığında yayınlanan **Zuhal Topal'la** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler C grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

C-Konuk (E.) 2. "Ben insanım ben erkeğim ben her şeyi unutup yeni bir sayfa açmak istiyorum... Bazı insanlar o kadar yanlışlar yapıyorlar hiç göremiyorlar o yanlışlarını ben insanım ben erkeğim."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, biyolojik olarak erkek cinsiyete sahip olma yaşanan ve unutulmak istenen bazı olaylarla açıkça ilişkilendirilmiştir ve toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında farklılık sağlanmış olduğu anlaşılmaktadır.

STAR TV 22 Haziran Perşembe 2017 tarih ve 16:00-19 saati aralığında yayınlanan **Zuhal Topal'la** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler C grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

C-Konuk (E.) 3. "Benim annem de sen şanslı bir insansın ki, seni seçti. Benim annem kolay kolay hiç kimseyi beğenmez hiçbir gelin adayını da. Burada o kadar şeyler yaptı, o kadar terletti ki, gelin adaylarının hiç birini beğenmedi ama seni kabul etti."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, bir erkek annesi tarafından, bir kadının seçilebilmesi ayrıcalık olarak değerlendirilmiştir. Burada seçme hakkının erkek veya erkek cinsiyetini ayrıcalıklı kılan diğer kaynaklara verilmiş olduğu ve üstünlük atfedilmiş olduğu iması vardır. Toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında her iki

cinse de eşit roller ve sorumluluklar verilmediği ayrıca eşit değer atfedilmediği tespit edilmiştir.

C-Seyirci (K.) 2. "Bir erkeğin bir kızı bir annesini ezdirmesini istemezdim aynı o şekilde davrandın."

Analiz: Seyirci kadının söyleminden, erkek cinsiyetinin güç ile ilişkilendirilmiş ve kadın cinsiyetini koruma rolü verilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri aktarımında kadın ve erkeğe eşit yaklaşmadığı açıkça görülmektedir.

C-Konuk (E.) 4. "Tabi ki de ezdirmeyeceğim sonuçta siz bir annesiniz kızınızı da almışsınız aslan gibi arkasında duran bir annesiniz."

Analiz: Konuk erkeğin söyleminde, kadın savunmasız bir varlık olarak görülmüş ve erkek tarafından korunması gerektiği ifade edilmiştir. Kadın cinsiyetinin güçsüz, erkek cinsiyetinin ise güçlü olmayla ilişkilendirilmiş olması toplumsal cinsiyet rollerinin aktarılmasında her iki cins için eşit roller ve sorumluluklar verilmediğinin göstergesidir.

C-Seyirci (K.) 2. "Benim kızım düşünce, bir erkek elinden tutup kaldırmalı."

Analiz: Seyirci kadının söyleminden, kadın cinsiyetine sahip olma savunmasız çaresiz bir varlık olmakla ilişkilendirilmiş ve erkek cinsiyetine güçlü olma rolü atfedilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadelerden toplumsal cinsiyet rollerinin aktarımında kadın ve erkeğe eşit roller ve sorumluluklar verilmediği tespit edilmiştir.

STAR TV 23 Haziran Cuma 2017 tarih ve 16:00-19 saati aralığında yayınlanan **Zuhal Topal'la** programında geçen söylemler (bu programdaki kişiler C grubuna aittir ve söylemler analiz edilirken programın sunucusu hariç kişilerin isimlerine yer verilmemektedir):

C-Konuk (K.) 5. "Ben bir bayan olarak zaten bütün görevleri yerine getirmek bana düştüğü için ben zaten bunları yerine getireceğim ama erkeğin de üzerine düşen görevler olabiliyor. Bunları ihmal etme durumları olabiliyor. Mesela çok fazla işine zaman ayırdığı için ihmal edebiliyor."

Analiz: Konuk kadının yukarıda "ben bir bayan olarak..." ifadesiyle başlayan cümlesinde açıkça, erkek ve kadın için uygun görülen toplumsal cinsiyet rollerinde farklılık olduğu dile getirilmiştir. Ayrıca her iki cinse de atfedilen rollerin ve sorumlulukların farklı olması gerektiği vurgulanmaktadır.

SONUÇ

Modern dünyanın sorunlarından biri olarak süregelen bazı kavramlar; ayrımcılık, toplumsal cinsiyet gibi, kökleri modern dünyadan, medeniyetten önceye da-

yanmaktadır. Toplumlar bu noktada, çeşitli dönemlerinden inişler çıkışlar yaşamış, kavramlara bazen çözümleyici bazen de daha da büyümesine, baskıcı olmasına sebep olan davranış kalıpları geliştirmiştir. Zaman ve mekân sabitleri içinde sürecin uzun olması bu kavramların köklerinin unutulup her dönemin yeni bir kavramı olarak algılanmasına ve genlerine sorun olarak işlenmiş bu kavramlara kalıcı çözümler geliştirememesine neden olmuştur. Ötekileştirilen ötekileşmekten, ötekileştiren de ötekileştirmekten vazgeçememektedir. Bunda aktarıcılar ve insanın öğrenme becerisinin temeli olan taklidin büyük bir payı vardır. Bu noktada; toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları her toplumda ve her çağda farklılık göstererek yeniden üretilmektedir. Elbette ki, bu oluşumu baskın olarak etkileyen kadın ve erkeğin biyolojik farklılığı değildir. Toplumsal yapıları oluşturan inanış biçimleri, coğrafik şartlar, teknolojik gelişmeler, kadının iş hayatına katılımı ve mevcut toplumsal yapının nasıl bir kültürel ve tarihsel geçmişe sahip olduğu gibi pek çok faktör etkileyebilmektedir. Bu çalışmanın sonucuna göre ise televizyon programlarının içeriklerinde geçen söylemler aracılığıyla kadın ve erkeğe toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının aktarıldığı ve cinsiyetlere eşit roller ve sorumluluklar atfedilmediği saptanmıştır. Fakat Üç TV kanalında da aynı atfedilen toplumsal cinsiyet rollerinin eşitsizlik yönünde aynı düzeyde olmadığı görülmektedir. Esra Erol'un sunuculuğunu yaptığı program en çok toplumsal cinsiyet rollerinin işlendiği program olarak saptanmıştır. Gerek sunucu gerekse diğer konuk ve seyircilerin söylemlerinde çoğunlukla erkeğin, tahakküm etme, güç, koruma, sahiplenme, seçme, karar verme vb. gibi kadın üzerinde sahip olması gereken haklar olduğunu vurgulayan söylemler saptanmıştır. Diğer taraftan kadının itaat etme, izin alma, savunulma, seçilme, ev içi işleri yapma vb. erkeğin tahakkümünü yansıtan ve basit görülen işleri yapma gibi roller alması gerektiğini vurgulayan söylemler tespit edilmiştir. Bu bağlamda Esra Erol'un sunucusu olduğu evlilik programında geçen söylemler, kadın ve erkeğe eşitsiz, farklı toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları aktarmış olduğu saptanmıştır. Seda Sayan ve Uğur Arslan'ın sunuculuğunu yaptığı programda da toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının çeşitli söylemlerle aktarıldığı saptanmıştır. Konuk ve seyircilerin söylemlerinde çoğunlukla erkeğe güven verme, gururlu olma, izin verme, delikanlı adam olma, seçme, beğenme ve öncelikli olma gibi roller atfedilirken, kadına; erkeğe karşı kibar ve saygılı olma, naz yapma, beğenilme, seçilme vb. rollerin atfedildiği tespit edilmiştir. Dolayısıyla kadın ve erkeğe eşit ve benzer roller atfedilmemiştir. Zuhal Topal'ın sunuculuğunu yaptığı program en az toplumsal cinsiyet rollerinin aktarıldığı program olarak saptanmıştır ve programın sunucusu aracılığıyla hiç toplumsal cinsiyet rollerini aktaran bir bulguya rastlanmamıştır. Ayrıca diğer programlarla karşılaştırıldığında elde edilen bulgu sayısı da en az olan programdır. Fakat konuklar ve seyirciler aracılığıyla da olsa kadına, savunulma, seçilme sahiplenilme gibi erkeğe ise koruyan, seçme ve karar verme hakkına sahip olan vb. roller atfedilerek toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının farklı ve eşitsizlik yansıtan göstergeler ile aktarılmış olduğu saptanmıştır. Özetle üç evlilik programının da içeriğindeki söylemler

analiz edildiğinde saptanan sonuç, oranları farklı olmakla birlikte toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumluluklarının eşitsiz ve farklılaşma yönünde aktarıldığı tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Alberto A, Paola C and Nathan N (2011) On the origins of gender roles: Women and the plough Econstor Make Your Publications Visible, Discussion paper series // Forschungsinstitut zur Zukunftsarbeit, 5735, 1-43.

Balkır G (2012) Toplumsal Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı, Hukuka, Dünyaya ve Yaşama dair Sözümler Var! Aydın Barosu Kadın Hukuku Komisyonu: Türkiye Barolar Birliği, Tübakkom, 1. Kadın Avukatlar Kurultayı, Ankara, 1-15.

Basu S, Zuo X, Lou C, Acharya R and Lundgren R (2017) Learning to Be Gendered, Gender Socialization in Early Adolescence Among Urban Poor in Delhi, India, and Shanghai, China, *Journal of Adolescent Health* 61, 24-29.

Björkqvist K (2017) Gender differences in aggression, *ScienceDirect, Current Opinion in Psychology*, 19, 39-42.

Butler J (2012) Cinsiyet belası, Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi, Başak Ertür (Çev.), Metis Yayınları, İstanbul.

Collins R L (2011) Content Analysis of Gender Roles in Media, Where Are We Now and Where Should We Go? Published online, 22 January 2011 # Springer Science+Business Media, LLC, *Sex Roles*, 64, 290-298.

Connell R W (1998) Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, Cem Soydemir (Çev.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Direk Z (2011) Judith Butler, Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleştirilmesi, Cinsiyetli Olmak, Sosyal Bilimlere Feminist Bakışlar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 67-84.

Fine C (2011) Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması, Kıvanç Tanrıyar (Çev.), Sel Yayıncılık, İstanbul.

Hook D (2001) Discourse, knowledge, materiality, history: Foucault and discourse analysis, *LSE Research Online*, 11(4), 521-547.

Hoşgör G A (2010) Türkiye’de Kırsal Kadının Toplumsal Konumu: Bölgesel Eşitsizlikler, Müdahaleler ve Kısmi Kazanımlar, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları: Eşitsizlik, Mücadeleler, Kazanımlar, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 295-314.

Kirman M A (2004) Din Sosyoloji Terimleri Sözlüğü, Rağbet yayınları, İstanbul.

Koç N K (2012) Türkiye’de Yazılı Basında Tekel İşçi Eyleminin Sunumu, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, (4), 189-215.

Köse E (2013) Cinsiyet /Toplumsal Cinsiyet İkiciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar ya da Doğa 'Doğal mıdır? Doğu Batı Düşünce Dergisi, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 64, 37-52.

Kula N (2002) Gazetelerde Yer Alan Polise Yönelik Haberlerdeki Söylemsel Boyutlar, Polis Bilimsel Dergisi, 4(1-2), 187-203.

Marshall G (2005) Sosyoloji Sözlüğü. Osman Akınbay ve Derya Kömürcü (Çev.), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Özbay C (2013) Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik: Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak, Doğu Batı, Toplumsal Cinsiyet, düşünce Dergisi, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 1 (63), 185-205.

Özer Ö (2011) Haber Söylem İdeoloji, Eleştirel Haber Çözümlemeleri, L-T LiteraTürk Yayıncılık, Konya.

Palabıyık A (2013) Toplumsal Cinsiyet’e Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu’nun Halleri, Doğu Batı: Toplumsal Cinsiyet, Düşünce Dergisi. Doğu Batı Yayınları, Ankara, 1(64), 225-257.

Sancar S (2013) Erkeklik, İmkânsız İktidar, Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler, Metis Yayınları, İstanbul.

Scott W J (2007) Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi Agora Kitaplığı.

Şeker M, Toruk İ ve Sine R (2013) Töre Cinayetlerinin Türk Medyasında Sunumu, Mardin Katliamı, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü (3), 166-195.

Van Dijk T A (1993) “Principles of critical discourse analysis”. University of Amsterdam 4(2), 249-283.

Van Dijk T A (2003) Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım”, Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, Barış Çoban, Zeynep Özarıslan ve Nurcan Ateş (Çev), Su Yayınları, İstanbul. 14-109.

Young I M (2013) Yaşanan Bedene Karşı Toplumsal Cinsiyet,Toplumsal Yapı ve Öznellik Üzerine Düşünceler, Cogito 58. Feminizm, Rüya Kalıntaş (Çev.), Yapı Kredi Sanat Yayıncılık, İstanbul, 39-57.